

Badania i sondaże

DOI: 10.5604/01.3001.0013.0142

UWARUNKOWANIA PRACY I ZADANIA PEDAGOGÓW SZKOLNYCH W ŚWIECIE ICH WYPOWIEDZI

BOGUMIŁA BOBIK

Uniwersytet Śląski

Wprowadzenie

Profesja pedagoga szkolnego została wprowadzona do systemu polskiej oświaty w roku szkolnym 1973/1974. Wówczas Ministerstwo Oświaty i Wychowania upoważniło kuratorów okręgów szkolnych do wprowadzenia w formie eksperymentu w kilku szkołach miejskich, liczących ponad 600 uczniów, etatu pedagoga, którego zadaniem miała być „organizacja i koordynacja działalności szkoły w zakresie opieki i pomocy wychowawczej nad dzieckiem oraz podnoszenia poziomu kultury pedagogicznej rodziców” (Zarządzenie MOiW z 1 lutego 1973 r. w sprawie organizacja kształcenia i wychowania w roku szkolnym 1973/1974). Ten krótki zapis zawarty w instrukcji, stanowiącej załącznik do wymienionego Zarządzenia, stał się podstawą do ustanowienia stanowiska pedagoga szkolnego. Zbiegło się to z ukończeniem prac nad Raportem o stanie oświaty w PRL i podjęciem decyzji o reformie systemu oświaty. Powołanie nowego stanowiska wpisywało się w szeroko pojmowaną tradycję pomocy psychologiczno-

pedagogicznej w Polsce (por. Lewandowska-Kidoń, Kalinowska-Witek, 2016, s. 13–14). Należy zauważyć, że instrukcja wprowadzająca stanowisko pedagoga szkolnego nie precyzowała szczegółowo jego obowiązków, a jedynie wskazywała kierunki działań, do których należały: organizacja i koordynacja działalności szkoły w zakresie opieki i pomocy wychowawczej nad dzieckiem, podnoszenie poziomu kultury pedagogicznej rodziców (por. Dąbek, 1988, s. 6–8). Podobne uchybienie można dostrzec w kolejnym dokumencie regulującym te kwestie, tj. Zarządzeniu w sprawie nauczyciela pedagoga szkolnego (Dz. Urz. MOiW 1975, Nr 2, poz. 112). Zarządzenie formalnie wprowadziło zawód pedagoga szkolnego, określiło wymagane wykształcenie, wyższe studia magisterskie z zakresu pedagogiki lub inny kierunek studiów, pod warunkiem posiadania trzyletniego stażu zawodowego w szkole lub innej placówce oświatowej (Lewandowska-Kidoń, Kalinowska-Witek, 2016, s. 14). W tym okresie najczęściej pracę pedagoga szkolnego podejmowali nauczyciele wykazujący się doświadczeniem, a przede wszystkim wysokimi

efektami z zakresu pracy wychowawczej (Jundziłł, 1993, s. 533).

Od początku zakładano, że to praktyka szkolna i doświadczenia pierwszych zatrudnionych pedagogów staną się podstawą do sformułowania zakresu ich działań i obowiązków (por. Szczurkowska, Mazur, 2013). Wówczas, podobnie jak obecnie, część dyrektorów wykorzystywała pedagogów do działań związanych z bieżącymi potrzebami szkoły, jak: zastępowanie nieobecnych w szkole nauczycieli, prace pomocnicze czy administracyjne, udział w szkoleniach. Wielu nauczycieli, co również się nie zmieniło do dziś, uznało, że są zwolnieni z obowiązku pracy z uczniem sprawiającym problemy wychowawcze czy mającym trudności szkolne i jego rodzicami. Akty prawne przyjmowane w kolejnych latach (rozporządzenia MEN z lat: 1982, 1993, 2003, 2010, 2013, 2017) miały precyzyjne ująć zadania pedagoga szkolnego, ale ze względu na ich złożoność nie przyniosły zakładanego celu. Po reformie systemu edukacji w 1999 r. przewidziano stanowisko pedagoga na każdym poziomie kształcenia (tzn. w szkołach podstawowych, gimnazjach i szkołach średnich). W praktyce jednak często w szkołach nie powoływano lub likwidowano już utworzone stanowisko pedagoga, argumentując takie decyzje zadaniami tzw. nowego wychowawcy, który miał przejąć jego funkcje (por. Dudzikowa, 1999, s. 11).

Obecnie tryb pracy pedagoga szkolnego oraz zakres jego obowiązków reguluje Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz.U. 2017, poz. 1591). Nadal jednak toczy się dyskusja na poziomie Ministerstwa Edukacji Narodowej, władz samorządowych i placówek edukacyjnych nad zadaniami pedagoga i jego rolą w organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej, zakresem dodatkowych zajęć, jego pozycją w szkole, wymiarem czasu pracy i jego związkiem z liczebnością uczniów w szkołach,

kwalifikacjami, wymaganymi kompetencjami i ich strukturą.

Prezentowany artykuł dotyczy wyników badań pilotażowych nad profesją pedagoga szkolnego. Porusza następujące zagadnienia:

- zadania pedagoga szkolnego i czynniki warunkujące ich realizację;
- założenia badawcze;
- wyniki badań;
- podsumowanie.

Zadania pedagoga szkolnego i czynniki warunkujące ich realizację

Działalność pedagoga szkolnego we współczesnej szkole wydaje się oczywista. Dotychczasowe badania prowadzone wśród uczniów i nauczycieli (Dąbek, 1988; Bajurska, 1995; Gajewska, 2002; Matyjas, 2002; Bielecki, 2012; Lewandowska-Kidoń, Kalinowska-Witek, 2016) pozwalają stwierdzić, że pedagog m.in. „wspiera ucznia i rodzica”, „organizuje zajęcia i pomoc”, „doradza”, „prowadzi rozmowy i mediacje”, „współpracuje z instytucjami pozaszkolnymi, wspomagającymi pracę szkoły”, „dokumentuje”. Wskazywane przez uczniów, rodziców i nauczycieli działania są ściśle związane z powierzonymi im zadaniami wyrażonymi w przydziale obowiązków.

Zadania (a także zakres obowiązków) pedagoga wynikają z rozporządzenia w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach. Zgodnie z obecnie obowiązującym rozporządzeniem z sierpnia 2017 r. zadania te obejmują:

- prowadzenie badań i działań diagnostycznych uczniów, w tym diagnozowanie indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych uczniów w celu określenia ich mocnych stron, predyspozycji, zainteresowań i uzdolnień oraz przyczyn niepowodzeń edukacyjnych lub trudności w funkcjonowaniu, w tym barier i ograniczeń utrudniających ich funkcjonowanie;

- diagnozowanie sytuacji wychowawczych w przedszkolu, szkole lub placówce w celu rozwiązywania problemów wychowawczych;
- udzielanie uczniom pomocy psychologiczno-pedagogicznej w formach odpowiednich do rozpoznanych potrzeb;
- podejmowanie działań z zakresu profilaktyki uzależnień i innych problemów dzieci i młodzieży;
- minimalizowanie skutków zaburzeń rozwojowych, zapobieganie zaburzeniom zachowania oraz inicjowanie różnych form pomocy w środowisku przedszkolnym, szkolnym i pozaszkolnym uczniom;
- inicjowanie i prowadzenie działań mediacyjnych i interwencyjnych w sytuacjach kryzysowych;
- pomoc rodzicom i nauczycielom w rozpoznawaniu i rozwijaniu indywidualnych możliwości, predyspozycji i uzdolnień uczniów;
- wspieranie nauczycieli, wychowawców grup wychowawczych i innych specjalistów w: rozpoznawaniu indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych uczniów, a także udzielaniu pomocy psychologiczno-pedagogicznej.

Obok wymienionych zadań, pedagog powinien wykonywać również te, które zostaną mu zlecone przez dyrektora szkoły. Zadania są realizowane we współpracy z rodzicami, pracownikami szkoły (szczególnie nauczycielami i dyrektorem szkoły) oraz instytucjami pozaszkolnymi.

Dobór zadań i stopień ich realizacji zależy od wielu czynników. Wanda B. Dąbek (1988, s. 96–98), prowadząc pierwsze badania nad tym zagadnieniem podzieliła te czynniki na trzy grupy: zadania zawodowe, stan przygotowania do pracy pedagogów oraz środowisko szkolne. W dobie przemian współczesnej szkoły należy przyjąć, że pedagog to *profesja*, czyli zawód zaufania publicznego (Kwiatkowska, 2008), który lokuje pedagoga w całościowej strukturze

uwarunkowań obejmujących następujące czynniki:

- prawno-administracyjne (jak kierunki polityki oświatowej państwa, wytyczne prawa oświatowego, promowane normy i wartości);
- środowiskowe (środowisko instytucji oświatowej, w której pracuje, środowisko lokalne, środowisko rodzinne uczniów);
- indywidualne (wiedza, umiejętności, cechy indywidualne).

Założenia badawcze

Przystępując do opracowania schematu badań, przyjęto założenie, że stanowisko pedagoga jest potrzebne współczesnej szkole. Przed pedagogiem każdego roku stawia się nowe zadania, na przykład wsparcie dla uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych czy praca z uczniem zagrożonym lub niedostosowanym społecznie. Rodzaj wykonywanych zadań jest zawsze powiązany ze środowiskiem społecznym, w którym funkcjonuje placówka edukacyjna, z rodziną, z której pochodzi uczeń, zasobami szkoły oraz kompetencjami samego pedagoga szkolnego.

Przedmiot badań dotyczył profesji pedagoga szkolnego i jej uwarunkowań, które różnicują jakość pracy oraz determinują przyjęty model działań w ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Przeprowadzone badania miały charakter diagnostyczny. Badania pilotażowe odbyły się na przełomie stycznia i lutego 2018 r. z wykorzystaniem metody sondażu diagnostycznego oraz techniki ankiety. Przeprowadzono je na próbie 57 pedagogów szkolnych, dobranych w sposób nielosowy, celowy. Terenem badań były powiaty: bytomski, tarnogórski i Piekary Śląskie, przynależne terytorialnie do województwa śląskiego.

Problematykę podjętych badań diagnostycznych skonceptualizowano jako uwarunkowania pracy i zadania pedagoga szkolnego w ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej organizowanej w placówce oświatowej. Celem badania była diagnoza warunków pra-

cy pedagoga szkolnego, realizowanych przez niego zadań i udzielanych form pomocy oraz czynników warunkujących ich wykonywanie.

Przyjęty przedmiot i cel badań stanowiły podstawę sformułowania trzech głównych pytań badawczych, które według Tadeusza Pilcha i Teresy Bauman (2001, s. 43) w sposób bardziej precyzyjny określają teren badawczych poszukiwań, ustalania zmiennych i doboru metod. Ujęto je następująco:

- Jakie są warunki pracy pedagoga szkolnego?
- Jakie obowiązki i zadania realizuje pedagog szkolny?
- Jakie czynniki warunkują wykonywanie zadań przez pedagoga szkolnego?

Wyniki badań

W badaniu wzięło udział 57 pedagogów szkolnych, w tym 54 kobiety i trzech mężczyzn, co wskazuje na dużą feminizację tej profesji. Jeśli chodzi o staż pracy i stopień awansu zawodowego, jest to zróżnicowana grupa, co pokazują tabele 1 i 2.

Tabela 1. Podział badanych pedagogów ze względu na staż pracy

Staż pracy / przedział czasowy	N	Ranga
do roku	2	7
1–5 lat	12	1
6–10 lat	9	4
11–15 lat	10	3
16–20 lat	11	2
21–25 lat	6	6
powyżej 25 lat	7	5
Łącznie	57	–

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 2. Podział badanych pedagogów ze względu na stopień awansu zawodowego

Stopień awansu zawodowego	N	Ranga
stażysta	2	4
kontraktowy	8	3
mianowany	13	2
dypłomowany	34	1
Łącznie	57	–

Źródło: opracowanie własne.

Jak pokazuje tabela 1, największą grupę badanych stanowili pedagodzy pracujący w przedziale czasowym 1–5 lat, następnie 16–20 lat, najmniejszą zatrudnieni od 21 do 25 lat i powyżej 25 lat. Tabela 2 wskazuje, że większość badanych uzyskała stopień awansu nauczyciela dyplomowanego (34 osoby) lub mianowanego (13 osób), najmniej uczestniczyło w badaniu stażystów (2 osoby).

Wszyscy badani pedagodzy posiadali wykształcenie wyższe magisterskie z przygotowaniem pedagogicznym oraz mieli ukończone studia podyplomowe, kursy i warsztaty doskonalące. Dominujące kierunki studiów kwalifikacyjnych, które ukończyli, to:

- oligofrenopedagogika (31 badanych);
- terapia pedagogiczna (17 badanych);
- logopedia (11 badanych);
- socjoterapia (5 badanych).

Niektórzy badani ukończyli więcej niż jeden kierunek studiów nadających kwalifikacje.

Wśród form doskonalących dominują:

- diagnoza i terapia uzależnień (43 badanych);
- zapobieganie agresji i przemocy (21 badanych);
- komunikacja interpersonalna (17 badanych);
- mediacja (4 badanych).

Większość badanych ukończyła więcej niż jedną formę doskonalenia zawodowego.

Badani pedagodzy pracowali w szkołach różnych typów i różnej wielkości, ze zróżnicowaną liczbą uczniów, co pokazują kolejne tabele.

Tabela 3. Podział badanych pedagogów ze względu na typ szkoły, w której pracują

Typ szkoły	N	Ranga
podstawowa	19	1
podstawowa z klasami gimnazjalnymi	17	2
liceum	4	5
technikum	5	4
branżowa I stopnia	6	3
specjalna	2	6
zespół	4	4
Łącznie	57	–

Źródło: opracowanie własne.

Jak ilustruje tabela 3, najwięcej spośród badanych pedagogów pracuje w szkołach podstawowych (19 osób) lub podstawowych z klasami gimnazjalnymi (17 osób). Pozostałe miejsca pracy to szkoły ponadpodstawowe: branżowa I stopnia (6 osób), technikum (5 osób), liceum (4 osoby), zespoły szkół (4 osoby) oraz szkoła specjalna (2 osoby).

Tabela 4. Podział pedagogów ze względu na położenie terytorialne szkoły, w której są zatrudnieni

Położenie szkoły	N	Ranga
duże miasto	38	1
małe miasto	19	2
wieś	–	–
Łącznie	57	–

Źródło: opracowanie własne.

Wszyscy badani pedagodzy pracowali w szkołach położonych w miastach: dużym, powyżej 100 tys. mieszkańców (38 osób) lub małym, poniżej 100 tys. mieszkańców (19 osób).

Tabela 5. Podział badanych pedagogów ze względu na liczbę uczniów w szkole, w której są zatrudnieni

Liczba uczniów	N	Ranga
do 100	–	–
101–200	3	4
201–400	24	1
401–500	23	2
powyżej 500	7	3
Łącznie	57	–

Źródło: opracowanie własne.

Jak ilustruje tabela 5, niemal wszyscy badani pedagodzy pracują w dużych szkołach liczących od 301 do 400 uczniów (24 osoby) lub od 401 do 500 uczniów (23 osoby). Tylko nieliczni badani (3 osoby) określili swoje miejsce pracy jako małą szkołę, liczącą od 101 do 200 uczniów. Pomimo dużej liczby uczniów, w większości szkół pracuje jeden pedagog (48 szkół), ale są też szkoły (5) zatrudniające dwóch pedagogów szkolnych w pełnym wymiarze czasu pracy.

Warunki pracy pedagogów

Jak wynika z badań, wszyscy pedagodzy posiadają własny gabinet, choć czasem dzielą go z innymi specjalistami, jak psycholog czy logopeda.

Badani pedagodzy ocenili standard gabinetu pedagogicznego jako przeciętny ze względu na braki w wyposażeniu, które obejmują: szafy do przechowywania dokumentów, telefon, pomoce dydaktyczne do zajęć, literaturę fachową, rzadziej komputer, choć kilku pedagogów (11) przynosi do pracy własny laptop lub korzysta z komputera w pokoju nauczycielskim czy w sekretariacie szkoły. Pedagogom brakuje często podstawowych materiałów papierniczych. Radzą sobie z tym problemem na różne sposoby: kupując je za własne środki, pozyskując środki finansowe od sponsorów, bądź pisząc projekty profilaktyczne lub edukacyjne.

Obowiązki pedagoga szkolnego

Obowiązki pedagoga szkolnego, na podstawie obowiązujących aktów normatywnych, powinny być wyrażone przez dyrektora szkoły na piśmie w formie przydziału czynności. Większość badanych (51) otrzymała taki przydział na piśmie, pozostali otrzymali go ustnie (5 badanych) lub w formie codziennie zleczanych zadań do wykonania (1 badany). Przydział czynności jest podstawą realizowanych zadań. Wypowiedzi pedagogów na temat wykonywanych zadań przedstawione są w tabelach 6 i 7.

Jak pokazuje tabela 6, badani pedagodzy uważają wszystkie zadania, określone rozporządzeniem w sprawie zasad udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (DZ. U. 2017, poz. 1591), za bardzo ważne i bardzo często przez nich wykonywane, o czym świadczy dominujący, maksymalny wybór stopnia ich ważności – dominanta 6. Zakres zadań wykonywanych przez pedagogów jest szerszy, wykracza poza te wynikające z rozporządzenia, co ujmuje tabela 7.

Tabela 6. Ocena stopnia ważności zadań realizowanych w ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej

Rodzaj zadania	N wskazań dotyczących ważności							Dominanta
	0	1	2	3	4	5	6	
Prowadzenie badań i działań diagnostycznych uczniów, w tym diagnozowanie ich indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych w celu określenia przyczyn niepowodzeń edukacyjnych oraz wspierania ich mocnych stron	0	1	1	4	13	16	22	6
Diagnozowanie sytuacji wychowawczych w przedszkolu, szkole lub placówce w celu rozwiązywania problemów wychowawczych oraz wspierania rozwoju uczniów	0	0	0	3	4	9	41	6
Udzielanie pomocy psychologiczno-pedagogicznej w formach odpowiednich do rozpoznanych potrzeb	0	0	0	1	6	11	39	6
Podejmowanie działań z zakresu profilaktyki uzależnień i innych problemów dzieci i młodzieży	0	0	0	4	7	21	25	6
Minimalizowanie skutków zaburzeń rozwojowych, zapobieganie zaburzeniom zachowania oraz inicjowanie różnych form pomocy w środowisku szkolnym i pozaszkolnym uczniów	0	1	0	4	9	19	24	6
Inicjowanie i prowadzenie działań mediacyjnych i interwencyjnych w sytuacjach kryzysowych	0	0	1	4	6	17	29	6
Pomoc rodzicom i nauczycielom w rozpoznawaniu i rozwijaniu indywidualnych możliwości, predyspozycji i uzdolnień uczniów	0	0	1	4	13	18	21	6
Wspieranie nauczycieli, wychowawców grup wychowawczych i innych specjalistów w udzielaniu pomocy psychologiczno-pedagogicznej	0	0	0	4	7	18	28	6

Opis: 0 – wcale, 1 – bardzo rzadko, 2 – rzadko, 3 – czasami, 4 – dość często, 5 – często, 6 – bardzo często

Źródło: opracowanie własne.

Jak pokazuje tabela 7, wszyscy badani pedagodzy bardzo często (dominanta 6) wykonują dodatkowe zadania wykraczające poza te wynikające z pomocy psychologiczno-pedagogicznej, należą do nich:

- kontrola realizacji przez uczniów obowiązku szkolnego i ich frekwencji, prowadzenie ewidencji uczniów;
- kontakt z instytucjami zewnętrznymi;
- prace kancelaryjne na rzecz sekretariatu szkoły.

Wśród często wykonywanych (dominanta 5) wskazali:

- udział w konferencjach, szkoleniach, warsztatach;
- wykonywanie sprawozdań, statystyk, ankiet na użytek organu prowadzącego, organu nadzoru pedagogicznego i innych instytucji;

- inne działania, jak pełnienie funkcji liderów zespołów (wychowawczego, WDN, ds. bezpieczeństwa, ewaluacji wewnętrznej), opracowanie programu wychowawczo-profilaktycznego, opieka nad samorządem uczniowskim, wychowawstwo, dyżury nauczycielskie.

Większość badanych (38 osób) uznała, że zadania wykonywane w ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej i dodatkowe (realizowane poza nią) wymagają wiedzy i umiejętności z zakresu psychologii i pedagogiki. Pozostali uznali, że raczej wymagają (12 osób), raczej nie wymagają (6) i nie wymagają (1 osoba).

Pedagodzy podczas badania wskazali na czynniki decydujące o doborze zadań, ujęto je w tabeli 8.

Jak pokazuje tabela 8, czynnikami w najwyższym stopniu decydującymi o doborze

Tabela 7. Zadania wykonywane przez pedagogów nie wynikające z pomocy psychologiczno-pedagogicznej

Rodzaj zadania	N wskazań dotyczących ważności							Dominanta
	0	1	2	3	4	5	6	
Zastępstwa za nieobecnych nauczycieli	5	8	14	9	8	6	7	2
Pomoc socjalna (np. stypendia, dożywanie)	5	8	7	11	7	8	11	3
Czynności opiekuńcze (pełnienie dyżurów w świetlicy, jadalni, podczas wyjść i wycieczek, wizyty u lekarzy itp.)	6	8	9	15	7	5	7	3
Kontrola realizacji przez uczniów obowiązku szkolnego, analiza ich frekwencji, prowadzenie ewidencji uczniów	2	1	3	7	6	11	17	6
Promocja szkoły w środowisku, np. poprzez prowadzenie strony WWW, redagowanie wydawnictw szkolnych, organizowanie imprez środowiskowych	6	7	10	15	8	5	6	3
Realizacja nowatorskich projektów, innowacji pedagogicznych	6	6	14	7	8	9	7	2
Wspieranie uczniów szczególnie uzdolnionych	4	7	8	14	12	10	2	3
Włączanie młodzieży do wolontariatu, pomocy na rzecz osób samotnych, chorych, opieki nad zwierzętami, pomnikami przyrody	3	5	8	6	10	15	10	5
Kontakt z instytucjami zewnętrznymi	0	0	1	5	7	20	24	6
Pełnienie dodatkowych funkcji na terenie szkoły	5	3	2	5	9	18	15	5
Prace kancelaryjne na rzecz sekretariatu szkoły	0	1	3	7	12	15	19	6
Wykonywanie sprawozdań, statystyk, ankiet na użytek organu prowadzącego, organu nadzoru pedagogicznego i innych instytucji	0	0	1	6	10	21	19	5
Praca na prośbę dyrektora, np. opracowywanie dokumentów wewnątrzszkolnych, ewaluacja pracy w różnych obszarach funkcjonowania szkoły	13	7	3	9	8	11	6	0

Opis: 0 – wcale, 1 – bardzo rzadko, 2 – rzadko, 3 – czasami, 4 – dość często, 5 – często, 6 – bardzo często

Źródło: opracowanie własne.

zadań przez pedagogów są: wytyczne i wskazania prawa oświatowego, oczekiwania dyrektora placówki i nauczycieli, realizowana w szkole koncepcja pracy, uczniowie i ich potrzeby oraz bieżące potrzeby.

Najczęściej wybierane, bieżące potrzeby decydujące o realizowanych przez pedagogów zadaniach to:

- środowisko uczniowskie: konflikty rówieśnicze, agresja wśród dzieci i młodzieży, pomoc uczniom zgłaszającym określone problemy;
- środowisko szkolne: działania profilaktyczne, nieobecność nauczycieli, pisma przychodzące do szkoły z prośbą o opiniowanie uczniów i ich sytuacji rodzinnej;
- środowisko rodzinne: interwencje w środowisku, udział w spotkaniach grup roboczych dotyczących rodzin, zespołach interdyscyplinarnych, bieżące rozmowy

z rodzicami, kuratorami, asystentami rodziny, pracownikami socjalnymi.

Badani pedagodzy wskazali, że nie wszystkie z przydzielonych zadań udaje im się zrealizować. Dotyczy to szczególnie zadań z zakresu pomocy socjalnej, prowadzenia zajęć z uczniami i diagnostyki pedagogicznej. Inne realizują nie w pełni, wśród nich wymienili: zapobieganie agresji, współpracę z rodzicami, zajęcia stałe, prowadzenie dokumentacji.

Wśród przyczyn utrudniających realizację zadań pedagodzy wymienili:

- brak czasu (25 badanych);
- nadmiar obowiązków (20 badanych);
- nadmierną biurokracją, która powoduje konieczność opisu zdarzeń, działań, interwencji (17 badanych);
- opór ze strony współpracowników (16 badanych);

Tabela 8. Czynniki wskazane przez pedagogów jako decydujące o doborze zadań zawodowych

Czynnik decydujący o doborze zadań	N wskazań dotyczących ważności jego oddziaływania							Dominanta
	0	1	2	3	4	5	6	
Wytyczne i wskazania prawa oświatowego	0	0	0	4	8	17	28	6
Oczekiwania dyrektora oraz nauczycieli	0	0	0	1	5	19	32	6
Realizowana w szkole koncepcja pracy, w tym program zespołu ds. pomocy psychologiczno-pedagogiczne	0	0	0	2	6	18	31	6
Uczniowie i ich potrzeby	0	0	0	3	9	11	34	6
Rodzice i ich oczekiwania	0	0	0	3	8	20	26	5
Środowisko lokalne, w którym funkcjonuje szkoła	0	0	1	6	12	21	17	5
Oczekiwania instytucji i osób zewnętrznych (sąd, MOPR, kuratorzy, asystenci rodziny itp.)	0	1	1	4	9	26	16	5
Bieżące potrzeby	0	0	0	5	8	16	28	6

Opis: 0 – wcale, 1 – bardzo rzadko, 2 – rzadko, 3 – czasami, 4 – dość często, 5 – często, 6 – bardzo często

Źródło: opracowanie własne.

- brak współdziałania ze strony rodziców, ich negatywne nastawienie do szkoły (12 badanych);
- złe warunki pracy: niewłaściwe zarządzanie, brak pomocy dydaktyczno-wychowawczych, uboga baza szkoły (10 badanych).

Formy pomocy pedagogicznej stosowane w pracy z uczniami, rodzicami, nauczycielami i wychowawcami

Formy pomocy pedagogicznej określają zapisy prawa oświatowego – ustawa Prawo

Oświatowe (Dz. U. 2017, poz. 59), ustawa o systemie oświaty (Dz. U. 2017, poz. 2198, 2203 i 2361) oraz ich wykładnie, szczególnie rozporządzenie w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U. 2017, poz. 1591).

Wskazane formy dotyczą uczniów, ich rodziców oraz nauczycieli i wychowawców. Formy pomocy realizowane przez badanych pedagogów ujęto w kolejnych tabelach.

Jak pokazuje tabela 9, najczęściej, bo w każdym tygodniu pracy, są stosowane

Tabela 9. Formy pomocy pedagogicznej wykorzystywane w pracy z uczniami

Forma pomocy / częstotliwość jej wykonywania	1	2	3	4	5	Dominanta
Porady dla uczniów	0	1	0	9	47	5
Interwencje wychowawcze	0	5	7	21	24	5
Mediacja w sytuacjach konfliktowych	0	8	10	23	16	4
Zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze	26	3	5	6	17	1
Zajęcia psychoedukacyjne	8	8	11	18	12	4
Zajęcia specjalistyczne (profilaktyczne, socjoterapeutyczne, rewalidacyjne, terapeutyczne, korekcyjno-kompensacyjne itp.)	4	3	7	8	35	5
Warsztaty profilaktyczne (głównie z zakresu przeciwdziałania uzależnieniom oraz cyberprzemocy i promocji zdrowia)	5	13	19	16	4	3
Zajęcia związane z wyborem kierunku kształcenia i zawodu	24	9	10	6	8	1
Zajęcia rozwijające uzdolnienia i kreatywność uczniów	19	12	11	9	6	1
Opieka nad wolontariatem	25	13	5	6	8	1
Inne, jakie (proszę wymienić)	28	8	7	9	5	1

Opis: 0 – wcale, 1 – bardzo rzadko, 2 – rzadko, 3 – czasami, 4 – dość często, 5 – często, 6 – bardzo często

Źródło: opracowanie własne.

następujące formy pomocy pedagogicznej w pracy z uczniami: porady, interwencje wychowawcze, zajęcia specjalistyczne. Kilka razy w miesiącu prowadzone są zajęcia psychoedukacyjne. Raz w miesiącu warsztaty profilaktyczne. Pozostałe formy pomocy (zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze, związane z wyborem zawodu, rozwijające uzdolnienia) realizowane są rzadko (dominanta 1).

Pedagodzy podali także inne, stosowane w pracy z uczniem, formy pomocy pedagogicznej, tj.:

- realizację projektów;
- zajęcia sportowe;
- koordynowanie pracy świetlicy socjoterapeutycznej;
- akcje edukacyjne, kampanie społeczne, przygotowanie uczniów do konkursów;
- organizację wyjść i wycieczek dla uczniów.

Kolejną grupą korzystającą z pomocy pedagogicznej są rodzice. Wypowiedzi pedagogów na temat form współpracy z rodzicami ujęto w tabeli 10.

Najczęściej, w każdym tygodniu pracy, prowadzone są porady i konsultacje dla rodziców. Kilka razy w miesiącu udzielana jest pomoc rodzicom w organizowaniu opieki specjalistycznej nad dzieckiem poprzez ustalenie wizyt w poradni psychologiczno-peda-

gogicznej i innych poradniach specjalistycznych. Kilka razy w roku podejmowane są działania w środowisku rodzinnym, działania w ramach zespołu interdyscyplinarnego oraz doradztwo życiowe dla rodziców. Pedagodzy wskazali także dodatkowe formy pomocy rodzicom obejmujące:

- pomoc w poszukiwaniu pracy;
- pomoc w rozwiązywaniu osobistych problemów, wypełnianiu urzędowych druków;
- wizyty, wraz z rodzicami i uczniami, u lekarzy specjalistów (np. psychiatry, neurologa).

Ostatnią grupą korzystającą z pomocy pedagogicznej są nauczyciele i wychowawcy. Zebrane dane ujęto w tabeli 11.

Jak pokazuje tabela 11, badani pedagodzy wspierają nauczycieli i wychowawców w szerokim zakresie. Cotygodniowa pomoc obejmuje: porady i konsultacje dla nauczycieli, działania interwencyjne w przypadku negatywnych zachowań uczniów oraz doradztwo w zakresie rozwiązywania problemów wychowawczych z uczniami i współpracy z rodzicami. Kilka razy w miesiącu są organizowane zespoły zadaniowe, udzielana jest pomoc w analizie, interpretacji oraz opracowaniu dokumentacji uczniowskiej. Podejmowane są także dodatkowe formy pomocy dla nauczycieli i wychowawców, do których zaliczono:

Tabela 10. Formy pomocy pedagogicznej wykorzystywane w pracy z rodzicami

Forma pomocy/częstotliwość jej wykonywania	1	2	3	4	5	Dominanta
Porady i konsultacje dla rodziców	0	3	7	20	27	5
Zajęcia edukacyjne (pogadanki, prelekcje)	5	29	9	11	3	2
Warsztaty (umiejętności wychowawczych, integracyjne), inne, jak: festyny rodzinne, profilaktyczne, kształtujące asertywność	22	19	7	6	3	1
Pomoc w organizowaniu opieki specjalistycznej nad dzieckiem poprzez ustalanie wizyt w poradni PPP i innych poradniach specjalistycznych	1	13	15	19	9	4
Działania w środowisku rodzinnym (wywiady, interwencje, często we współpracy z innymi specjalistami: asystentem rodziny, pracownikiem socjalnym, policją, kuratorem)	4	23	8	12	10	2
Działania w ramach zespołu interdyscyplinarnego	7	19	11	14	6	2
Doradztwo życiowe (np. pomoc przy wypełnianiu dokumentów, pomoc w rozwiązywaniu codziennych problemów)	6	18	17	11	5	2
Inne, jakie (proszę wymienić)	42	8	4	2	1	1

Opis: 0 – wcale, 1 – bardzo rzadko, 2 – rzadko, 3 – czasami, 4 – dość często, 5 – często, 6 – bardzo często

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 11. Formy pomocy pedagogicznej wykorzystywane w pracy z nauczycielami i wychowawcami

Forma pomocy / częstotliwość jej wykonywania	1	2	3	4	5	Dominanta
Porady i konsultacje dla nauczycieli	0	3	4	15	35	5
Zespoły zadaniowe	3	15	14	19	6	4
Warsztaty (umiejętności wychowawczych, profilaktyczne)	18	23	9	7	0	2
Pomoc w analizie i interpretacji dokumentacji uczniowskiej (opinia, orzeczenie i inne specjalistyczne)	0	5	11	23	18	4
Pomoc w opracowaniu dokumentacji uczniowskiej (np. indywidualnego programu edukacyjno-terapeutycznego, opinie i wnioski)	0	12	13	20	12	4
Działania interwencyjne w przypadku negatywnych zachowań uczniowskich	0	2	7	11	37	5
Doradztwo w zakresie rozwiązywania problemów wychowawczych z uczniami i współpracy z rodzicami	0	3	10	20	24	5
Inne, jakie (proszę wymienić)	34	5	7	8	3	1

Opis: 0 – wcale, 1 – bardzo rzadko, 2 – rzadko, 3 – czasami, 4 – dość często, 5 – często, 6 – bardzo często

Źródło: opracowanie własne.

- indywidualne rozmowy;
- rozwiązywanie konfliktów nauczyciel–uczeń;
- wizyty w domach uczniów z wychowawcami;
- prowadzenie obserwacji uczniów podczas lekcji.

Środowisko lokalne, rodzinne i szkolne jako czynniki determinujące model pracy pedagoga szkolnego

Środowisko lokalne, rodzinne i szkolne stanowią najważniejsze czynniki socjalizacji młodego pokolenia: nieodłączny i nieuchronny element otoczenia życia dzieci i młodzieży, cały system instytucji służących organizacji życia zbiorowego i kulturowego. Szkoła, a szczególnie pedagog szkolny, planując pracę

wychowawczą, musi uwzględnić rodzaj i jakość środowiska wychowawczego, w którym żyją, wzrastają i funkcjonują uczniowie.

Cechy środowiska lokalnego istotne w doborze zdań i form pracy pedagoga szkolnego ujmuje tabela 12.

Jak pokazuje tabela 12, badani pedagodzy znają środowisko lokalne, w którym funkcjonują ich szkoły. W doborze swoich zadań uwzględniają w stopniu wysokim lub przeciętnym następujące cechy środowiska lokalnego:

- związek środowiska lokalnego z globalnym;
- akcentowanie w środowisku pozytywnych wartości;
- warunki ekonomiczne;
- uznanie polityki i prawa za istotny element życia społecznego;

Tabela 12. Cechy środowiska lokalnego wskazane przez pedagogów jako istotne w doborze wykonywanych zadań

Cecha/stopień jej nasilenia	wysoki	przeciętny	niski	N
Związek środowiska lokalnego z ogólnym (globalnym)	26	25	6	57
Akcentowanie wartości (praca, odpowiedzialność, tolerancja, szacunek itp.)	22	31	4	57
Warunki ekonomiczne (dostęp do pracy, zamożność rodzin)	12	36	9	57
Uznanie polityki i prawa za istotne elementy życia społecznego (niski wskaźnik przestępczości, patologii)	14	32	11	57
Wspólnotowość środowiska (zwłaszcza wspólne wartości)	13	37	7	57
Personalizacja środowiska lokalnego (oddziaływania wychowawcze skierowane na rozwój jednostki poprzez kulturę i religię)	17	30	10	57
Funkcjonowanie w środowisku instytucji wspierających rodzinę (żłobki, przedszkola, dom kultury, świetlice, organizacje społeczne itp.)	18	31	8	57

Źródło: opracowanie własne.

- personalizację środowiska lokalnego;
- oraz funkcjonowanie w nim instytucji wspierających rodziny.

Tylko nieliczni pedagodzy wskazali, że cechy te mają niski wpływ na dobór realizowanych przez nich zadań.

Kolejnym środowiskiem determinującym dobór zadań i form pracy pedagoga jest środowisko rodzinne. Dane dotyczące tego środowiska ujęto w tabeli 13.

Jak obrazuje tabela 13, środowisko rodzinne uczniów, z którymi pracują badani pedagodzy, jest zróżnicowane. Z wypowiedzi pedagogów wynika, że ponad połowa uczniów wychowuje się w rodzinach, które pedagodzy ocenili jako funkcjonalne. Przejawami funkcjonalności są: zainteresowanie dziećmi, ich rozwojem i sytuacją szkolną oraz otaczanie wsparciem i rozumną swobodą. Ponad 38% uczniów wychowuje się w rodzinach problemowych, dotkniętych bezrobociem, uzależnieniami czy niewydolnością wychowawczą. Wśród innych typów rodzin pedagodzy wymienili:

- nadmiernie wymagające wobec dzieci;
- rozbite i konfliktowe;
- zanedbujące dzieci z powodu pracy lub koncentracji na własnych problemach;
- zrekonstruowane;
- dotknięte tzw. eurosieroctwem (rodzice pracujący za granicą).

Pedagodzy uczestniczący w badaniu znają problemy środowiska rodzinnego. Wymienione przez nich problemy można uporządkować w następujące grupy:

- nałogi w rodzinie (alkoholizm, rzadziej narkomania, gry hazardowe) – 17 badanych;
- niewłaściwe postawy rodzicielskie (nado piekuńczość, nadmierne wymagania, od-

rzucenie, niekonsekwencja, zaniedbania) – 15 badanych;

- konfliktowe życie rodziców (kłótnie, agresja, przemoc) – 12 badanych;
- rozpad rodziny (separacja, rozwód) – 11 badanych;
- zły przykład rodziców (przekazywanie negatywnych wartości, wzorów zachowań) – 9 badanych;
- bezrobocie – 7 badanych;
- brak czasu dla dziecka – 5 badanych.

Planując zadania i sposoby udzielanych form pomocy, pedagodzy muszą uwzględniać środowisko szkolne, szczególnie zakres zadań, które ono realizuje. Ocenę przez pedagogów stopnia ważności zadań realizowanych przez szkołę ujęto w tabeli 14.

Jak ilustruje tabela 14, pedagodzy wskazują na szereg zadań edukacyjnych szkoły jako środowiska wychowawczego. Wśród bardzo ważnych (dominanta 6) podali: wiedzę i efekty kształcenia, przestrzeganie norm społecznych i wartości wynikających z wewnątrzszkolnej dokumentacji, opiekę nad uczniami i troskę o ich bezpieczeństwo, zadania terapeutyczne, profilaktyczne i środowiskowe. Do ważnych zaliczyli: aktywizowanie uczniów poprzez rozwijanie samorządności, samodzielności, altruizmu, kreatywności oraz działania innowacyjne i twórcze.

Pedagodzy wymienili problemy obserwowane wśród uczniów w środowisku szkolnym. Można uporządkować je w następujące grupy:

- agresja (słowna – wyzywanie, przeklinanie, dokuczanie oraz fizyczna) i przemoc, w tym przemoc z użyciem telefonów komórkowych i internetu (cyberprzemoc);
- frekwencja: wagary, ucieczki z lekcji i/lub szkoły, nie spełnianie obowiązku szkolnego;

Tabela 13. Typy rodzin, z których pochodzą uczniowie wskazani przez pedagogów szkolnych

Typ rodziny	N	%
Funkcjonalna (pełna, interesująca się dzieckiem, otaczająca go rozumną miłością, o dobrym statusie materialnym)	30	52,6
Problemowa (np. bezrobotna, niewydolna wychowawczo, dotknięta uzależnieniami)	22	38,7
Inny typ, jaki (proszę wymienić)	5	8,7

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 14. Ocena przez pedagogów stopnia ważności zadań edukacyjnych realizowanych przez szkołę

Rodzaj zadania	N wskazań dotyczących ważności jego oddziaływania							Dominanta
	0	1	2	3	4	5	6	
Nacisk położony na wiedzę i efekty kształcenia	0	1	1	2	7	21	25	6
Przestrzeganie obowiązujących norm społecznych i wartości zawartych w dokumentacji wewnątrzszkolnej	0	0	0	2	9	15	31	6
Opieka nad uczniem, troska o jego bezpieczeństwo	0	0	0	0	2	8	47	6
Zadania terapeutyczne wynikające z troski o rozwój ucznia o specyficznych trudnościach szkolnych (m.in. z dysleksją rozwojową) oraz o specjalnych potrzebach edukacyjnych (m.in. z niepełnosprawnością, szczególnie uzdolnionego)	0	1	0	2	7	17	30	6
Działania profilaktyczne wobec ucznia zagrożonego lub niedostosowanego społecznie	0	0	1	2	9	19	26	6
Praca środowiskowa (na rzecz środowiska rodzinnego, lokalnego, współpraca z instytucjami i organizacjami)	0	0	0	2	11	20	24	6
Aktywizowanie młodzieży poprzez rozwijanie samorządności, samodzielności, altruizmu, kreatywności	0	0	2	7	9	21	18	5
Działania innowacyjne i twórcze	1	3	3	7	10	19	14	5

Opis: 0 – wcale, 1 – bardzo rzadko, 2 – rzadko, 3 – czasami, 4 – dość często, 5 – często, 6 – bardzo często

Źródło: opracowanie własne.

- konflikty: rówieśnicze, klasowe, z nauczycielami;
- nałogi, głównie nikotynizm, ale także środki psychoaktywne, telefonia komórkowa, komputer, internet, gry;
- niska motywacja do nauki;
- niski poziom kultury i/lub higieny osobistej uczniów;
- demoralizacja.

Cechy indywidualne ważne w profesji pedagoga

Pedagog wykonując swoją profesję musi posiadać określone kompetencje, na które składają się jego wiedza, umiejętności i cechy osobiste (por. Urbaniak-Zajac, 2016, s. 71–73). Kompetencje osobiste wskazane przez pedagogów ujęto w tabeli 15.

Jak pokazuje tabela 15, większość badanych pedagogów bardzo dobrze oceniła u siebie takie cechy, jak: umiejętność uczenia się i doskonalenia własnego warsztatu pracy, umiejętne komunikowanie się, wrażliwość etyczną, empatię, otwartość, refleksyjność,

postawy prospołeczne oraz poczucie odpowiedzialności. Dobrze: posiadany poziom wiedzy psychologicznej i pedagogicznej oraz z zakresu metodyki działań pedagogicznych popartej doświadczeniem w jej praktycznym wykorzystaniu.

Badani pedagodzy pozytywnie ocenili własną skuteczność oraz poziom identyfikacji z profesją, co ujmuje tabela 16.

Jak pokazuje tabela 16, wszyscy badani pedagodzy pozytywnie oceniają skuteczność własnych działań. Większość ocenia je jako dobre, rzadziej bardzo dobre.

Prawie wszyscy pedagodzy identyfikują się z profesją pedagoga szkolnego w wysokim lub dobrym stopniu, tylko troje badanych oceniło poziom identyfikacji jako przeciętny.

Podsumowanie

Przedstawione wyniki z badań pilotażowych nad profesją pedagoga szkolnego stały się podstawą opracowania strategii badań właściwych, które poszerzono o warstwę weryfi-

Tabela 15. Ocena przez pedagogów posiadanych kompetencji zawodowych

Posiadane kompetencje	Ocena					Dominanta
	1	2	3	4	5	
Wiedza psychologiczna i pedagogiczna	0	0	5	32	20	4
Wiedza z zakresu metodyki działań pedagogicznych, poparta doświadczeniem w jej praktycznym wykorzystaniu	0	1	6	27	23	4
Umiejętność uczenia się i doskonalenia własnego warsztatu pracy pedagoga szkolnego, z wykorzystaniem nowoczesnych środków i metod	0	0	8	21	28	5
Umiejętne komunikowanie się (za pomocą różnych technik) z uczniami, rodzicami, współpracownikami, innymi osobami i specjalistami współdziałającymi w procesie wychowania	0	0	0	19	38	5
Wrażliwość etyczna, empatia, otwartość, refleksyjność	0	0	0	16	41	5
Postawy prospołeczne	0	0	0	18	39	5
Poczucie odpowiedzialności	0	0	0	4	53	5

Opis: 0 – wcale, 1 – bardzo rzadko, 2 – rzadko, 3 – czasami, 4 – dość często, 5 – często, 6 – bardzo często

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 16. Ocena własnej skuteczności i identyfikacji z profesją

Ocena pedagogów w zakresie	Ocena					Dominanta
	1	2	3	4	5	
Skuteczności swoich działań	0	0	6	35	16	4
Identyfikacji z profesją	0	0	2	13	42	5

Opis: 0 – wcale, 1 – bardzo rzadko, 2 – rzadko, 3 – czasami, 4 – dość często, 5 – często, 6 – bardzo często

Źródło: opracowanie własne.

kacyjną. Uzyskane wnioski z badań pilotażowych można sformułować następująco:

- pedagog szkolny stanowi ważne ogniwo w ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej udzielanej w placówkach edukacyjnych;
- w szkołach zatrudnia się zwykle jednego pedagoga, ale bywają też placówki z dwoma pedagogami;
- wszyscy badani pedagodzy posiadają wykształcenie wyższe magisterskie z przygotowaniem pedagogicznym, wzbogacone o formy kwalifikacyjne oraz doskonalące ich warsztat pracy;
- większość badanych pedagogów posiada własny gabinet lub dzieli go z innym specjalistą (psychologiem czy logopedą), gorzej jest z jego wyposażeniem; pedagogom brakuje szaf do przechowywania dokumentacji, telefonu, czasami komputera; podobne braki dotyczą materiałów dydaktycznych i papierniczych;
- pedagodzy wypełniają swoje obowiązki zgodnie z obowiązującymi aktami normatywnymi i przepisami wewnątrzszkolnymi, obejmują one zadania realizowane w ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz zadania wykonywane poza nią;
- o doborze zadań decydują następujące grupy czynników: środowisko uczniowskie, środowisko szkolne, środowisko rodzinne, środowisko lokalne oraz bieżące potrzeby;
- występują różne utrudnienia w realizacji zadań, do najczęstszych pedagodzy zaliczyli: brak czasu, nadmiar obowiązków, biurokratyzację, opór współpracowników, brak współdziałania ze strony rodziców i złe warunki pracy;
- wszyscy badani pedagodzy realizują formy pomocy pedagogicznej wobec uczniów, rodziców i nauczycieli zgodnie z rozporządzeniem w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologicz-

- no-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach;
- badani pedagodzy oceniają się jako osoby obdarzone odpowiednimi kompetencjami do wykonywania swojej profesji, pozytywnie oceniają skuteczność realizowanych przez siebie zadań i poziom identyfikacji z zawodem.

Bibliografia

- Bajurska, J. (1995). Praca pedagoga szkolnego w świetle badań. *Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze*, 3, 22–25.
- Bielecki, R. (2012). Pedagog szkolny: kierunek, oczekiwania, perspektywy. *Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze*, 6, 21–28.
- Dąbek, W.B. (1988). Czynniki warunkujące wykonywanie zadań zawodowych przez nauczycieli-pedagogów szkolnych. *Prace Pedagogiczne, LXI*. Warszawa–Wrocław: PWN.
- Dudzikowa, M. (1999). Aberracja optymistyczna „Szkolnego programu wychowania”. *Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze*, 7, 3–13.
- Gajewska, G. (2001). Opiekuńczo-wychowawcze możliwości szkoły. *Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze*, 2, 32–39.
- Jundziłł, I. (1993). Pedagog szkolny. W: W. Pomykało (red.), *Encyklopedia Pedagogiczna* (s. 193). Warszawa: Wydawnictwo Innowacja.
- Kwiatkowska, H. (2008). *Pedagogika wobec współczesności. Pedeutologia*. Warszawa: WAIp.
- Lewandowska-Kidoń, T., Kalinowska-Witek, B. (2016). *Rola pedagoga szkolnego w szkolnym systemie pomocy psychologiczno-pedagogicznej*. Lublin: Wydawnictwo UMCS.
- Matyjas, B. (2002). Udział pedagoga szkolnego w pracy opiekuńczo-wychowawczej szkoły. *Opieka – Wychowanie – Terapia*, 4, 45–48.
- Pilch, T., Bauman, T. (2001). *Zasady badań pedagogicznych. Strategie ilościowe i jakościowe*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie Żak.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach, Dz.U. 2017, poz. 1591.
- Śniatała, H. (2010). Oczekiwania uczniów wobec pedagoga. *Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze*, 4, 33–36.
- Szczurkowska, J., Mazur, A. (2013). *Wokół roli i zadań pedagoga i psychologa w szkole*. Kielce: Wydawnictwo Pedagogiczne ZNP.
- Urbaniak-Zajac, D. (2016). *W poszukiwaniu teorii działania profesjonalnego pedagogów*. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls.
- Ustawa o systemie oświaty, Dz.U. 2017, poz. 2198, 2203 i 2361.
- Ustawa Prawo Oświatowe, Dz.U. 2017, poz. 59.
- Zarządzenie MOiW z 1 lutego 1973 r. w sprawie organizacja kształcenia i wychowania w roku szkolnym 1973/1974.
- Zarządzeniu w sprawie nauczyciela pedagoga szkolnego, Dz.Urz. MOiW 1975 nr 2, poz. 112.

WORKING CONDITIONS AND DUTIES OF SCHOOL PEDAGOGUES IN THE LIGHT OF THEIR STATEMENTS

Abstract

The article concerns the profession of a school pedagogue, his/her duties and factors determining their implementation. The article is of research nature, refers to the results of pilot diagnostic studies. Presents research assumptions and research results arranged in the following areas: working conditions, duties of a school pedagogue, forms of pedagogical assistance in working with students, parents and teachers, factors determining the model of the school pedagogue work and individual characteristics important in the pedagogue's profession. Described analyses are the basis for formulating the conclusions in the final part of the article.

Key words: school pedagogue, pedagogue's duties, forms of psychological and pedagogical assistance, working conditions.